

**ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ
НА ОСНОВІ ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ
НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Анотація

Розглядаються питання розвитку економіки регіону. Визначено, що існують різні підходи до визначення пріоритетів у розвитку економіки регіону. Одним з них є підхід на основі врахування конкурентних переваг цієї економіки.

Зазначено, що Чернівецька область має необхідні передумови розвитку економіки, зокрема ресурсні: трудові, природні та інфраструктурні. При цьому соціально-економічні показники розвитку області показують різноспрямовані вектори та динаміку протягом останніх років.

Підкреслюється недостатність наукової уваги до механізмів формування пріоритетів розвитку економіки регіону. Зокрема, наголошується на необхідності врахування конкурентних переваг регіону загалом та його економіки зокрема при формуванні пріоритетів.

Акцент зроблено на необхідності розвивати інфраструктуру міст та сільських територій, раціоналізацію використання природного потенціалу, наприклад, внутрішній туризм як ключовий пріоритет реалізації туристичного потенціалу Чернівецької області. Також серед пріоритетів визначені територіальна соціально-економічна інтеграція всередині регіону, реструктуризація системи місцевого державного управління розвитком регіону у контексті децентралізації управління на рівні держави.

Ключові слова: пріоритети розвитку економіки регіону, регіональний економічний розвиток, регіон, конкурентні переваги регіону.

А.В. Круглянко, к.э.н., И.М. Тарантюк,
Черновицкий торгово-экономический институт КНТЭУ, г.Черновцы

**ПРІОРИТЕТНІ НАПРАВЛЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ
НА ОСНОВЕ ОПРЕДЕЛЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПРЕИМУЩЕСТВ
НА ПРИМЕРЕ ЧЕРНОВИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Аннотация

Рассматриваются вопросы развития экономики региона. Определено, что существуют разные подходы к определению приоритетов в развитии экономики региона. Одним из них является подход на основе учёта конкурентных преимуществ этой экономики.

Указано, что Черновицкая область имеет необходимые предпосылки развития экономики, в частности ресурсные: трудовые, природные и инфраструктурные. При этом социально-экономические показатели развития области показывают разнонаправленные векторы и динамику на протяжении последних лет.

Подчёркивается необходимость научного внимания к механизмам формированию приоритетов развития экономики региона. В частности, отмечается необходимость учёта конкурентных преимуществ региона в целом и его экономики в частности при формировании приоритетов.

Акцент сделан на необходимости развивать инфраструктуру городов и сельских территорий, рационализацию использования природного потенциала, например, внутренний туризм как ключевой приоритет реализации туристического потенциала Черновицкой области. Также среди

приоритетов определены территориальная социально-экономическая интеграция внутри региона, реструктуризация системы местного государственного управления развитием региона в контексте децентрализации управления на уровне государства в целом.

Ключевые слова: приоритеты развития экономики региона, региональное экономическое развитие, регион, конкурентные преимущества региона.

Постановка проблеми. У час нинішніх структурно-економічних, політичних та соціальних перетворень в Україні, а особливо під впливом поглиблення економічної кризи, а також у контексті реалізації декларованих принципів децентралізації державного управління, на перші місця виходять роль та значення регіональної складової розвитку економіки країни в цілому. Регіональний підхід сьогодні реально має стати ключовим поняттям у всіх напрямках суспільно-політичного та економічного життя України. Зв'язок "держава-регіон" нині переосмислюється та на заміну старій схемі взаємодії "донор-реципієнт" може прийти новітня для України та випробувана європейським досвідом схема розвитку регіональних економік, яка передбачає визначення пріоритетних напрямків розвитку кожного регіону на основі їх конкурентних переваг.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання підходів до визначення пріоритетів розвитку економік регіонів досить широко досліджуються багатьма вченими, зокрема, З. П. Бараником [4], К. А. Дудкіної [3], Б. М. Данилишиним, А. В. Степаненко, О. М. Ральчук [2] та іншими.

Загалом думки авторів зводяться до наступних підходів щодо визначення пріоритетів розвитку економіки регіонів: галузевий підхід (визначення та ранжування найбільш розвинених секторів економіки), проблемний підхід (визначення тих проблемних ділянок в економіці регіону, вирішення яких дасть синергійний ефект і доволить вирішити багато суміжних проблем), ресурсний підхід (що базується на використанні найбільш багатих ресурсів регіону: природних, інтелектуальних, трудових тощо), інституційний підхід (пріоритетність за наявною інфраструктурою регіону, насамперед економічною).

Потрібно окремо зауважити про існування підходу на основі конкурентоспроможних переваг як найбільш узагальнюючого. Даний підхід до визначення пріоритетів та реалізації політики розвитку економіки регіонів на основі їх конкурентних переваг та створення конкурентного середовища між регіонами нині проходить етап становлення та зазнає критики з боку окремих дослідників. Так, Б. Язлюк [7], Б. Данилишин, А. Степаненко, О. Ральчук [2] вбачають у подальшому розвитку конкуренції між регіонами, поглиблення монофункціональності їх економіки, що в кінцевому підсумку виливається в монополізацію ресурсного потенціалу регіону, який забезпечує наявність конкурентної переваги, та монополізацію сфери/напряму збуту, як наприклад, в Донецькій та Луганській областях, економіка яких на 90% була

монофункціональною як жорстка прив'язка до російського ринку збуту. Що і виявилось, в результаті, однією із причин нинішньої економічної ситуації в Донецькій та Луганській областях.

Ми вважаємо за необхідне вступити у наукову полеміку щодо даного підходу у визначенні пріоритетів розвитку економіки регіону, як найбільш суперечливого та найменш дослідженого, на нашу думку.

Формулювання цілей та завдань. Метою статті є визначення пріоритетних напрямів управління економікою регіону на основі конкурентних переваг на прикладі Чернівецької області.

Завданнями, що розкривають і деталізують мету, є:

- оцінка системи державного управління розвитком економік регіонів в Україні;
- дослідження структури економіки Чернівецької області;
- визначення конкурентних переваг зокрема та конкурентоспроможності в цілому економіки Чернівецької області.

Виклад основного матеріалу. Загальнодержавний підхід до визначення пріоритетних напрямків розвитку регіонів України викладено у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, затвердженій Постановою КМУ від 6 серпня 2014 р. №385. Стратегія визначає цілі державної регіональної політики та основні завдання центральних і місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, спрямовані на досягнення зазначених цілей, а також передбачає узгодженість державної регіональної політики з іншими державними політиками, які спрямовані на територіальний розвиток.

Розроблення державної стратегії здійснено з урахуванням змін, які відбулися в розвитку регіонів держави за останні роки, що характеризуються [1]:

- поступовим підвищенням рівня концентрації економічної активності як на загальнодержавному (зосередження основних ресурсів розвитку в м. Київ, де виробляється майже 20% валового внутрішнього продукту країни, акумулюється 50% усіх прямих іноземних інвестицій, збільшується чисельність населення за рахунок міграції з інших регіонів, майже 75% працівників, зайнятих переважно у сфері послуг, мають вищу освіту), так і на регіональному рівні (концентрація економічної діяльності в обласних центрах та прилеглих районах, у більшості яких зосереджується понад 60% обсягів виконаних будівельних робіт, інвестицій та виробництва);
- нерівномірністю розвитку територій, зростанням міжрегіональних соціально-економічних диспропорцій, значною диференціацією розвитку районів та міст, у частині яких (більш як 30%) тривалий час спостерігається одночасне зниження рівня економічної активності та зменшення чисельності населення.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

В основу Державної стратегії регіонального розвитку покладено інтегрований підхід, який передбачає поєднання таких складових частин: секторальної, територіальної, управлінської (рис. 1).

Рис. 1. Структура інтегрованого підходу регіонального розвитку України [1]

Отже, підхід до визначення пріоритетних напрямків розвитку регіонів, згідно з Державною стратегією регіонального розвитку, полягає у:

- визначенні завдань та інструментів для розв'язання соціальних проблем;
- підвищенні рівня економічного потенціалу територій, продуктивності їх економіки, прибутковості бізнесу та доходів населення;
- створенні умов для загального підвищення соціальних стандартів, якості життя та, як наслідок, розвитку бізнес-середовища.

Потрібно зауважити, що самі автори державної стратегії підкреслюють необхідність запровадження дієвого фіскального механізму та механізму перерозподілу, в іншому разі існує реальна загроза надмірної поляризації та зростання диспропорцій між економічно розвинутими містами та рештою території країни.

Складністю, крім фінансування, є також те, що конкурентні переваги регіонів та їх спеціалізація зазнають постійних змін та перетворень, представляючи собою динамічну систему. Так, не зазнала кардинальних змін структура економіки Вінницької, Херсонської областей (які належать до сільськогосподарського типу), міст Києва та Севастополя (в яких домінує

сфера послуг), Закарпатської (економіка якої залишається орієнтованою на сферу послуг) та Івано-Франківської (яка належить до промислово-аграрного типу) областей.

Структура ж економіки інших областей, в тому числі і Чернівецької, зазнала суттєвих змін за період 1990-2013 років, що стало причиною розвитку економічних диспропорцій між окремими регіонами. Так, співвідношення максимального та мінімального значення валового регіонального продукту на одну особу в 2010 році становило 6,4 рази порівняно з 6,2 у 2006 році, а у 2012 році – 6,7 рази. У країнах Європи таке співвідношення становило: 4,7 рази – у Великобританії, 3,8 – у Румунії, 3,6 – у Словаччині, 3,4 – у Франції, 1,7 – у Фінляндії, Португалії, Данії, Ірландії, 1,6 – у Швеції, 1,4 рази – у Словенії [10].

Наприклад, тип структури економіки Чернівецької області змінився з сільськогосподарського (1996 рік) на економіку, орієнтовану на сферу послуг (2012 рік), – частка послуг становить 50-60% та більше валового регіонального продукту. Зміна типу економіки регіону передбачає зміну структури населення, виробничого та інфраструктурного потенціалів регіону, специфіки перерозподілу капіталу, фіскального потенціалу тощо [1].

Зміні типу структури економіки Чернівецької області, а відповідно і підходу до визначення пріоритетних напрямків розвитку регіону, протягом 1990-2013 років сприяли наступні загальнодержавні та регіональні тенденції [на основі узагальнених даних 11]:

- значний приріст доданої валової вартості, особливо після 2011 року;
- ступінь зносу основних фондів скоротився – нижче 50% у 2013 році, що свідчить про оновлення їх парку;
- питома вага експорту товарів знизилася та станом на 2013 рік склала менше 1%, аналогічно як і рівень прямих іноземних інвестицій, для порівняння – 54,6% експорту товарів та 69,8% прямих іноземних інвестицій припадає на три регіони (м. Київ, Дніпропетровська та Донецька області);
- частка іноземних інвестицій у структурі капітальних інвестицій у 2013 році становила лише 1,6%;
- в обласному центрі – м. Чернівці – та прилеглих районах здійснювалося менша частина всього будівництва – 49,8%;
- поглиблення соціальної диспропорції – у 2001 році між максимальним (м. Київ) та мінімальним (Чернівецька область) значенням наявного доходу в розрахунку на одну особу становила майже 1,9 рази, у 2013 році – майже 3 рази (основним фактором впливу на розмір заробітної плати є галузева структура економіки);
- протягом 1990-2013 років галузі, що виробляють продукцію кінцевого споживання, зазнали критичних втрат. Так, у 2013 році 42,5% промислового

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

комплексу Чернівецької області складало виробництво та розподіл електроенергії, газу та води; як результат, обсяг промислового виробництва Чернівецької області склав 67,5% рівня 2007 року;

- позитивна динаміка рівня сільськогосподарського виробництва протягом 2006-2013 років;

- відсутня взаємозалежність щільності автомобільних доріг від рівня економічного розвитку регіону; щільність автомобільних доріг у Чернівецькій області є вищою, ніж у Запорізькій, Дніпропетровській або Донецькій області; лише десяту частину автомобільних доріг загального користування становлять автомобільні дороги державного та місцевого значення першої та другої категорії, стан яких відповідає європейським нормам;

- низький рівень оплати праці зайнятих у сфері малого підприємництва – менше 50% розміру заробітної плати в середньому по країні;

- приріст обсягів фінансування інноваційної діяльності – з 38,4 млн. грн. у 2010 році до 51,7 млн. грн. у 2013 році;

- розвиток рекреаційної сфери та сфер туристичних послуг починаючи з 2011 року. Як і в більшості західних регіонів, кількість підприємств готельного типу у Чернівецькій області зросла на 43 одинці (всього 287 одиниць). Для порівняння: у Закарпатській області – на 76 одиниць; загальна кількість підприємств готельного типу у Франції у 2012 році становила 17,2 тис. одиниць, в Іспанії – 19,5 тис. од., Італії – 33,7 тис. од.

Зважаючи на вищезазначені соціально-економічні зміни, до конкурентних переваг Чернівецької області, що можуть бути використані для визначення пріоритетних напрямків розвитку регіону, доцільно віднести:

- економіка області націлена на інноваційно-інвестиційну модель розвитку, транскордонне співробітництво і розбудову транзитних мереж;

- вигідне економіко-географічне положення на перетині шляхів Центральної, Східної та Південної Європи, межує з Євросоюзом (кордон з Румунією);

- потужний науковий та освітянський центр: 32 ВНЗ, в яких працює 214 докторів наук, 1213 кандидатів наук, 181 професор, 825 доцентів;

- розвинута ІТ-галузь;

- відносно розвинутий та орієнтований на продуктивність аграрний сектор;

- помірний клімат та позитивно стабільна екологічна ситуація сприяють розвитку рекреаційного комплексу регіону.

Крім того, до пріоритетних напрямків розвитку Чернівецької області доцільно віднести технологічне оновлення харчової, легкої та деревообробної промисловостей, ЖКГ, наявність бази для розвитку транспортної інфраструктури, суттєвий досвід транскордонного співробітництва.

До того ж Чернівецька область характеризується й наявністю ресурсно та інвестиційномістких крупних (стратегічних) проектів, таких як будівництво Дністровської ГАЕС (за проектом це найбільша гідроакумуюча електростанція Європи); проект муніципального водного господарства м. Чернівці та інші.

Якщо основу підходу до визначення пріоритетних напрямків розвитку регіонів складає рівень їх конкурентоспроможності, то проведене у 2013 році ранжування регіонів у рамках проекту Фонду "Ефективне управління" ставить у відповідність Чернівецькій області 22 позицію з 27 можливих. Регіоном-лідером за рівнем конкурентоспроможності є м. Київ (1 позиція) та Харківська область (2 позиція), аутсайдером – Кіровоградська область (27 позиція). Для порівняння: Закарпатська область знаходиться на 5 позиції, Рівненська – 12, Хмельницька – 13, Івано-Франківська – на 15 позиції.

Загалом динаміка індексу конкурентоспроможності Чернівецької області позитивна (рис. 2).

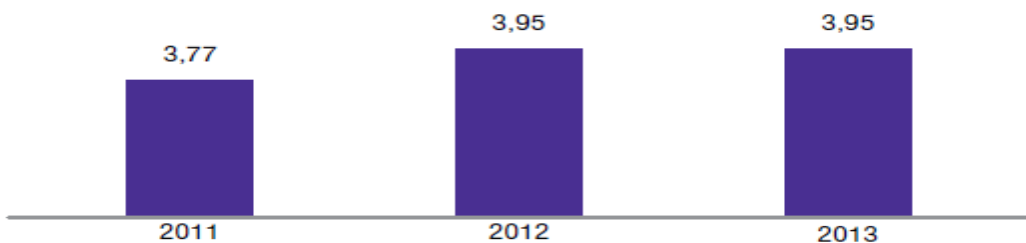

Рис. 2. Динаміка Індексу конкурентоспроможності (бал) [12]

Порівняно з 2012 роком рейтинг Чернівецької області знизився на 6 позицій, і у 2013 році вона посідає 22-е місце (3,95 бала) в Індексі конкурентоспроможності регіонів України і 90-е місце в глобальному порівнянні. Такий результат порівнюваний з такими країнами, як Греція (3,93 бала) і Молдова (3,94 бала).

Чернівецька область значно покращила оцінки за субіндексом "фактори розвитку та інноваційний потенціал" – на 10 позицій (7-е місце), що вище від середнього по Україні (3,36 бала) і відповідає рівню Угорщини (3,6 бала). У той самий час у області вже другий рік поспіль низький показник за субіндексом "підсилювачі ефективності" – 24-е місце, і погіршилася на 2 позиції оцінка за субіндексом "базові вимоги" (8-е місце, рис. 3).

З рис. 3 видно, що за 2013 рік оцінки Чернівецької області зросли за чотирма складовими Індексу конкурентоспроможності, а саме: за рівнем розвитку бізнесу – 10-е місце (покращення на 11 позицій), інноваціями – 8-е місце (покращення на 5 позицій), технологічною готовністю – 17-е місце

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

(покращення на 3 позиції), ефективністю ринку товарів – 3-є місце (покращення на 2 позиції). Погіршення спостерігалось за такими складовими, як: ефективність ринку праці (погіршення на 11 позицій), рівень розвитку фінансового ринку (зниження на 10 позицій), інституції (зниження на 4 позиції).

Оцінка динаміки результатів регіону за 12 складовими Індексу конкурентоспроможності, бал

Рік	Індекс конкурентоспроможності	Інфраструктура	Макроекономічне середовище	Охорона здоров'я та початкова освіта	Вища освіта та професійна підготовка	Ефективність ринку товарів	Ефективність ринку праці	Рівень розвитку фінансового ринку	Технологічна готовність	Розмір ринку	Рівень розвитку бізнесу	Інновації
2013	3,95	3,66	4,20	5,96	4,49	4,21	4,63	4,09	2,99	1,41	3,99	3,12
2012	4,03	3,60	4,52	6,00	4,42	4,03	4,86	4,04	2,92	1,31	3,80	2,98
2011	3,92	3,61	3,87	5,94	4,30	3,74	4,85	3,94	2,71	1,12	3,58	2,67

Рис. 3. Результати конкурентоспроможності Чернівецької області за 12 складовими [12]

Присвоєнню саме 22 позиції Чернівецькій області за рівнем конкурентоспроможності сприяли такі фактори:

- найвищі оцінки область отримала за такими складовими, як охорона здоров'я та початкова освіта, ефективність ринку товарів, інституції та інновації;

- область програє більшості інших регіонів за складовими, які характеризують розмір ринку, рівень розвитку бізнесу та інфраструктуру;

- найбільш проблемними чинниками для ведення бізнесу в області є нестабільність державної політики, податкова політика і нестабільність місцевої та державної влади.

Висновки та напрям подальших досліджень. Отже, зважаючи на вищевикладене та беручи за основу державну стратегію регіонального розвитку, можна зробити висновок, що пріоритетними напрямками розвитку Чернівецької області на майбутні періоди (принаймні до 2020 року) повинні стати наступні заходи:

- підвищення рівня конкурентоспроможності області, що передбачає розвиток інфраструктури міст, розвиток сільської місцевості, забезпечення раціонального використання природно-ресурсного потенціалу, збереження культурної спадщини та найцінніших природних територій, в т.ч. розвиток зеленого туризму в сільській місцевості, розвиток транскордонного співробітництва;

- територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток, а саме захист регіональних інтересів та недопущення порушення конституційних прав громадян України, узгодженість політики стимулювання розвитку "точок зростання" та підтримки економічно менш розвинутих та депресивних територій, реформування системи управління економікою на регіональному рівні, соціалізація економічного розвитку, зокрема в сільських регіонах;

- ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку, що має на меті децентралізацію влади, реформування місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою; підвищення якості державного управління регіональним розвитком.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.
2. Безпека регіонів України і стратегія її гарантування : у 2-х т. / Б. М. Данилишин, А. В. Степаненко, О. М. Ральчук та ін. – К. : Наукова думка, 2008. – 389 с.
3. Дудкіна К. А. Кластери як форма ринкової централізації в умовах сучасних світогосподарських відносин : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.05.01. / К. А. Дудкіна. – Інститут світової економіки і міжнародних відносин. – К., 2004. – 14 с.
4. Бараник З. П. Методичні підходи до оцінювання функціонування регіонів країни за станом соціально-економічного розвитку / З. П. Бараник // Економіка та держава. – 2006. – №5. – С. 56-59.
5. Лісогор Л. С. Чинники формування конкурентного середовища на ринку праці / Л. С. Лісогор // Демографія та соціальна економіка. – 2008. – №2 (10). – С. 104-115.
6. Петрова І. Л. Реструктуризація функцій управління людськими ресурсами в контексті стратегічної перспективи / І. Л. Петрова // Демографія та соціальна економіка. – 2004. – № 1-2. – С. 126-136.
7. Язлюк Б. Стратегія інноваційної безпеки як подолання асиметрії конкурентоспроможності підприємств у міжрегіональному розвитку / Б. Язлюк // Наука молода : зб. наук. пр. молодих вчених. – Тернопіль : Економічна думка, 2012. – Вип. 18. – С. 178-184.
8. Язлюк Б. Методичні підходи до оцінки фінансово-економічної ефективності інноваційного розвитку підприємства та її безпеки / Б. Язлюк : наук. зб. Львівського нац. університету ім. І. Франка // Формування ринкової економіки в Україні. – 2012. – Вип. 27. – С. 291-297.

9. Язлюк Б. Основні управлінські технології при формуванні та реалізації інвестиційно-інноваційного бізнес-портфеля в умовах невизначеності майбутньої економічної ситуації / Б.Язлюк // Фінансова система України. Серія: економіка : зб. наук. пр. Острозької Академії. – 2012. – Вип. 19. – С. 459-465.

10. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua.

11. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

12. Фонд "Ефективне управління". Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://debaty.org/uploadfiles/ckfinder/files/reports/2013/FEG_report_2013_body_ukr_web.pdf.

Andriy Kruhlyanko, Candidate of Economic Sciences, **Iryna Tarantyyuk**,
Chernivtsi Trade and Economics Institute of KNTEU, Chernivtsi

**PRIORITY DIRECTIONS OF REGIONAL ECONOMY DEVELOPMENT BASED
ON THE COMPETITIVE ADVANTAGES DETERMINATION ON
THE EXAMPLE OF THE CHERNIVTSI OBLAST**

Annotation

The problems of development in regional economy are considered. There are different approaches to determining priorities in development of economy of the region. One of these approaches is based on consideration of the competitive advantages of the economy.

It is noted that, Chernivtsi region has the necessary preconditions for economic development, including resource: labor, natural and infrastructural. This socio-economic indicators development of the region show multidirectional vectors and dynamics in recent years.

Insufficient scientific attention to the mechanisms of formation of regional economy development priorities is emphasized. In particular, there is the need to take account of the competitive advantages of the region as a whole and its economy, in particular, in shaping priorities.

Emphasis is placed on the need to develop the infrastructure of cities and rural areas, rationalization of the use of natural potential, such as internal tourism as a key priority implementation of the tourism potential of the Chernivtsi region. Other identified priorities are territorial social and economic integration inside the region, the restructuring of the local public administration development of the region in the context of decentralization of government at the state level

Keywords: priorities for regional economy development, regional economic development, the region, the region competitive advantage.

References:

1. On approval of the National Strategy of Regional Development for the period until 2020 (2014). Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF> (Accessed 21th Feb 2015) (in Ukr.).

2. Danylyshyn, B.M. (2008). *Bezpeka rehioniv Ukrayiny i stratehiya yiyi harantuvannya* [Regions of Ukraine Security Strategy and its guarantee]. Naukova dumka, Kyiv, 389 p. (in Ukr.).

3. Dudkina, K.A. (2004). *Clusters as a form of market centralization in contemporary world economic relations*. Abstract to PhD dissertation. Institute of World Economy and International Relations, Kyiv, 14 p. (in Ukr.).

4. Baranyk, Z.P. (2006). Methodological approaches to assessment of the functioning of regions as economic and social development. *Ekonomika ta derzhava [Economy and the State]*, vol. 5 (1), pp. 56-59 (in Ukr.).

5. Lisohor, L.S. (2008). Determinants of competitive environment in the labor market. *Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika [Demography and social economy]*, vol. 2 (10), pp. 104-115 (in Ukr.).

6. Petrova, I.L. (2004). The restructuring of the functions of human resource management in the context of a strategic perspective. *Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika [Demography and social economy]*, vol. 1-2, pp. 126-136 (in Ukr.).

7. Yazlyuk, B. (2012). The strategy of innovative safety as overcoming asymmetries competitiveness of enterprises in inter. *Nauka moloda [Young science]*, vol. 18, pp. 178-184 (in Ukr.).

8. Yazlyuk, B. (2012). Methodological approaches to assessing the financial and economic efficiency of innovative enterprise development and its security. *Formuvannya rynkovoyi ekonomiky v Ukraini [Formation of market economy in Ukraine]*, vol. 27, pp. 291-297 (in Ukr.).

9. Yazlyuk, B. (2012). Key management technologies in the formation and implementation of investment and innovation business portfolio in an uncertain future economic situation. *Finansova systema Ukrainy [The financial system of Ukraine]*, vol. 19 (1), pp. 459-465 (in Ukr.).

10. Government portal. Available at: www.kmu.gov.ua (in Ukr.).

11. State Statistics Service of Ukraine. Available at: www.ukrstat.gov.ua (in Ukr.).

12. Fund "Effective management". *Competitiveness Report 2013 regions of Ukraine*. Available at: http://debaty.org/uploadfiles/ckfinder/files/reports/2013/FEG_report_2013_body_ukr_web.pdf (in Ukr.).

